

ΜΑΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΑΙ¹

Δέν θά επαναλάβω σήμερον ὅσα κατὰ καιροῦς ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν περὶ Μασσαλίας, τῆς κλεινῆς τῆς τῶν Φωκαέων ἀποικίας, τῶν «Νέων Ἀθηνῶν» ὡς ὑπερηφανευόμενοι ἀπεκάλουν τὴν μαγευτικὴν ταύτην παραλίαν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ροδανοῦ, οἱ Ρωμαῖοι, ὅτε εἰσβάλλοντες κατέκτησαν αὐτὴν μεθ' ἀπάσης τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι ὅμως, πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον θέμα μου, νὰ ἐξετάσω δι' ὀλίγων γραμμῶν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς Μασσαλίας. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Μασσαλία περὶ τὰ 600 ἔτη π. Χρ. ἤρχισε νὰ γίνηται γνωστὴ εἰς τὸν κόσμον ὡς πόλις χάρις τῇ ἀφίξει ἐπὶ τῶν παραλίων ἐκείνων Ἑλλήνων ἐκ Φωκαίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πρώτου· ὅτι κατὰ τὸ 542 νέοι ἀποικοὶ Φωκαεῖς πάλιν ἐγκαταλείψαντες τὴν πατρίον γῆν ἀπεκαθίσταντο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ὅτι ἡ Μασσαλία τότε ἤρχισε νὰ ζωογονῆται καὶ νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἀξιόζήτητον μεταξὺ τῶν λοιπῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τὸ ἐμπόριόν της κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοιαύτας ἐποίησε προόδους ὥστε ἡ εὐημερία ἐκτοτε ἔθεσε τὰς βάσεις αὐτῆς καὶ προκίωνιζε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν παροῦσαν ἐξέχουσαν ἐμπορικὴν της θέσιν. Αὐτὴ ἡ μικρὰ καὶ ἀσήμαντος ἀποικία ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν γίνεται ἀνταγωνιστὴς τῆς Καρχηδόνας, σύμμαχος τῆς Ρώμης, συγχρόνως δὲ πλάττει νέας ἀποικίας ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Μεσογαίου, τὴν Νίκαιαν, τὴν Ἀντίπολιν, τὴν Ἀγαθὴν καὶ λοιπάς, αἵτινες διέμειναν καὶ ὑποτελεῖς αὐτῇ. Μὴ δυνάμενοι ὅμως οἱ Μασσαλιῶται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν πολέμων καὶ τῶν λαϊκῶν μεταναστεύσεων νὰ ζῶσι μόνοι, μεταξὺ τόσων λαῶν ἐπιθετικῶν, ἐν εἰρήνῃ, προσέφυγον πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ Μασσαλιῶται λοιπὸν ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς καθόδου τῶν Ρωμαίων ἐν Γαλατίᾳ. Ἀπειλούμενοι ὑπὸ τῶν ὁμόρων λαῶν ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ρωμαίων αἵτινες εὐρόντες τὴν εὐκαιρίαν ἐξάίρετον κατέκτησαν καὶ αὐτοὺς καὶ ἄπασαν τὴν Μεσημβρινὴν Γαλλίαν.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆκαν τὴν Μασσαλίαν ἀνεξάρτητον, ἀλλ' αὕτη λαβοῦσα μέρος ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ κατεκτήθη πλέον ὀριστικῶς ὑπ' αὐτοῦ.

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῶ».

Τότε ἄρχεται νέα ἐποχὴ διὰ τὴν Μασσαλίαν. Αἱ Σχολαί τῆς πο-
σοῦτον ἤκμασαν, ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, ὥστε ἐκλήθη
ὑπὸ τῶν συγχρόνων Νέαι Ἀθῆναι. Ἐξ αὐτῆς ἐλάμβανον τὰ φῶτα
οἱ τῆς ἐσπερίας λαοὶ καὶ εἰς αὐτὴν κατέφευγον οἱ τὰ νόματα τῆς
παιδείας ὀρεγόμενοι.

Πλὴν δυστυχῶς, ὡς διὰ τὰς ἡμετέρας Ἀθήνας οὕτω καὶ διὰ τὰς
Νέας τρύπας Ἀθήνας ἤχησεν ἡ ὥρα τῆς παρακμῆς. Καὶ πρῶτον οἱ
βάρβαροι, ἰδίως οἱ Σαρακίνοι, ἠφάνισαν καὶ κατερήμωσαν τὴν ἀτυχῆ
Μασσαλίαν. Κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα ὑπέκωψεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Bo-
son, βασιλέως τῆς Ἀρλῆς, τὸν 10ον ὑπετάχθη ὑπὸ ὑποκόμητος
τινός, τὸν 13ον αἰῶνα ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν τῶν κομήτων τῆς
Προβηγκίας. Κατὰ τὸ 1423 ἐληλατήθη καὶ διηρπάγη ὑπὸ Ἀλ-
φόνσου τοῦ ἐξ Ἀραγωνίας, περὶ δὲ τὸ 1590 οἱ φοβεροὶ θρησκευτικοὶ
πόλεμοι, οἵτινες ἰδίως ἐν Μασσαλίᾳ, ἀπέδωκαν αἱματηρότατοι, ἀπέ-
σθεσαν καὶ τὰ τελευταῖα σημεῖα τῆς ὑπάρξεώς της. Λαυδοβίκος
ὁ 14ος δὲν εὔρε πλεον οὐδὲν ἐκ τῆς πάλαι ἀναθαλλούσης Μασσα-
λίας ἢ ὀλίγους κατοίκους μετερχομένους τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἀλι-
εῖαν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀφῆρεσε πάλιν καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀπομείναντα
πολιτικὰ προνόμια καὶ ὑπὸ βάρεις τοὺς ὑπέβαλε φόρους.

Ἀλλ' ἕως ἐδῶ ἡ εἰμαρμένη δὲν περιορίσθη, διότι μόλις ἤρχισε νὰ
ἐπουλώνη τὰς πληγὰς της καὶ πανώλης ἐξ ἐκείνων αἵτινες δὲν ἐπε-
σκέφθησαν εὐτυχῶς καὶ ἐκ δευτέρου τὴν Εὐρώπην, κατὰ τὸ 1720,
ἀνῆρπασεν ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐκ τῶν
κατοίκων, ἥτοι ὑπὲρ τὸ ἕμισυ τοῦ πληθυσμοῦ της. Τότε διεκρίθη
ὁ γνωστὸς καὶ μέχρι τῆς σήμερον εἰς πάντα Μασσαλιώτην ἐπίσκο-
πος Belsunse, οὗτινος ὀρειχάλκινον ἄγαλμα ἵσταται μέχρι σήμε-
ρον ἐν φερωνύμῳ πλατείᾳ, — διὰ τὴν ὑπεράνθρωπον ἀφοσίωσιν καὶ
αὐταπαρνήσιν του.

Ἰνα περάνωμεν, Κύριοι, τὰς ἱστορικὰς ταύτας τῆς Μασσαλίας
φάσεις προσθέτομεν μόνον ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς «Παλινορθώσεως» ὑπῆρξε
καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Μασσαλίας. Ἡ κατάκτησις
τῆς Ἀλγερίας διήνοιξεν αὐτῇ εὐρὺ στάδιον προόδου καὶ εὐημερίας.
Ἡ συγκοινωνία, ἥτις καθ' ἡμέραν ἐπολλαπλασιάζετο, μεθ' ὅλων
τῶν παραλίων ἐμπορικῶν λιμένων τῆς Μεσογείου, ἔδιδεν ἡμέρα τῇ
ἡμέρᾳ νέον αἷμα, νέαν ζωὴν εἰς τὴν πολυπαθῆ Μασσαλίαν. Ἐν τέλει
ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐν γένει πρόοδος τῆς Γαλλίας ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς
καὶ ἐπὶ τῆς Μασσαλίας ἥς ὁ λιμὴν ἀπέβη ὁ κύριος σταθμὸς τῆς ἐξα-

γωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεσογείου.

Σήμερον εἰς αὐτὴν δίδει τὸ σκῆπτρον ὁ Ἑρμῆς καὶ αὐτὴν ἀναγνωρίζει ὁ κόσμος ὡς ἐξέχουσαν μεταξύ ἀπασῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Μεσογείου.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω λίαν περίληπτικὰς ἱστορικὰς σημειώσεις μεταβαίνω εἰς τὸ κυρίον θέμα, ἥτοι τὴν ὅσον ἔνεστι σύντομον, ἀλλὰ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, πιστὴν περιγραφὴν — κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν, — τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς ζωῆς ἐν Μασσαλίᾳ. — Ἐπιτρέψατέ μοι ὅθεν νὰ ἐξετάσω τὸν Μασσαλιώτην ὡς πολίτην, ὡς οἰκογενειάρχην, ὡς φίλον, ὡς Γάλλον ἐπὶ τέλους, διότι, — καὶ τοῦτο ἐννοῶ εὐθὺς ἀμέσως νὰ γνωρίσω ὑμῖν, — ἡ πρωτοτυπία τοῦ Μασσαλιώτου ἔφθασεν εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε σήμερον ἂν ἐρωτήσητε κατὰ τύχην ἐν Γαλλίᾳ περὶ Μασσαλιώτου τινος ἂν ὁ κύριος εἶνε Γάλλος, θὰ σᾶς ἀπαντήσουν ἀμέσως μετ' εἰρωνείας ἐχούσης βεβαιώως καὶ τὸν λόγον τῆς, «ὄχι δὲν εἶνε Γάλλος, εἶνε Μαρσελιέζος.» Τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦτο τοῦ μασσαλιωτικοῦ χαρακτῆρος ἀντιλαμβάνεται εὐκόλως πᾶς τις ζήσας ἐν τῷ κατ' ἐξοχὴν τούτῳ τόπῳ τοῦ κερδῶν Ἑρμοῦ.

Ὁ χαρακτῆρ τοῦ Μασσαλιώτου διαφέρει ἐντελῶς τῶν λοιπῶν Γάλλων καὶ ἰδίως τῶν βορρείων καὶ δύναται τις χωρὶς νὰ σφάλη, νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ γνωρίσας μόνον τὴν Μασσαλίαν πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ γνωρίζη τὴν Γαλλίαν. Ὁ μεσημβρινὸς οὗτος τύπος, ὃν μετὰ τόσης χάριτος παριστᾷ ἡ εὐφυὴς καὶ γλαφυρὰ τοῦ Daudet γραφίς, ἐπλάσθη καὶ ἔφθασεν εἰς ὃ σημεῖον τὸν βλέπομεν σήμερον ἔνεκα ποικίλων λόγων εἴτε φυσιολογικῶν, εἴτε ἐθνογραφικῶν, εἴτε κοινωνικῶν. Τὸ κλίμα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος τῆς Προβηγκίας, ἡ εὐρεῖα θάλασσά των, ἡ μεγάλη μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιμιξία, ὁ μέγας λιμὴν των, ὁ ἐκβράζων καθημερινῶς χιλίων εἰδῶν ἀνθρώπους παντὸς τόπου καὶ πάσης ἐθνότητος καὶ τέλος τὸ ἐμπόριον, ἡ μεγάλη αὕτη βιοποριστικὴ μηχανὴ ἡ ποιοῦσα ἀναγκαίως ἐλαστικὸν τὸν χαρακτῆρα, πάντα ταῦτα συνέτειναν εἰς τὸ νὰ πλάσωσιν ἓνα ἰδιόρρυθμον γαλάτην. Ἐν ὃν εὐφάνταστον, δονκισσωτικόν, ζωηρόν, ἀγαπῶν κατ' ἐξοχὴν τὴν ὁμιλίαν, μεγαλοποιῶν τὸ ἀπλούστατον γεγονός, διηγούμενον ἀενάως ὡς πράγματα ἀληθῆ, γεγονότα μηδέποτε συμβάντα μήτε δυνάμενα νὰ συμβῶσιν. Εἰς τοῦτο ἰδίως ὁ Μασσαλιώτης διακρίνεται οὐχὶ μόνον τῶν λοιπῶν γάλλων, ἀλλὰ πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ δὲ τάσις τοῦ αὕτη τοῦ διηγεῖσθαι πράγματα ἐντελῶς τῆς φαντασίας του γίνεται οὐχὶ

δι' ἐπισθοβουλίαν, ποσῶς, ἀλλ'... οὕτως! ὁ χαρακτήρ των εἶνε τοιούτος. Ἐν τῇ ῥίμῃ δὲ τῶν φαντασιωδῶν διηγήσεών των, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀπολύτως οὐδὲν συμφέρον ὅπως σὰς πείσωσιν, ἐξάπτονται, ὀργίζονται, λυποῦνται ἢ καὶ κλαίουσι, — κατὰ τὴν φύσιν ἐννοεῖται τῆς διηγήσεως. Τὸ δὲ πρωτοτυπότερον, καταντῶσιν ἐπὶ τέλους νὰ πεισθῶσι καὶ οἱ ἴδιοι περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν λεγομένων των.

Καὶ μὴν ὑποθέσῃτε, Κύριοι, ὅτι ζητῶ νὰ μεγαλοποιήσω τὰ πράγματα. Ἐν ἀπλούστατον ἀνέκδοτον πιστὴν θὰ σὰς δώσῃ ἐννοίαν τῆς μασσαλιωτικῆς ταύτης ἀβλαβοῦς μανίας. Μασσαλιώτης ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν συμπάτριώτην του καὶ μετὰ τοὺς συνηθεῖς χειρετισμοὺς τὸν ἐρωτᾷ: τί νέα. Εἰς ἀπάντησιν ὁ ἕτερος τῷ λέγει ὅτι τεραστίου μεγέθους σαρδέλα περιπλέει τὸν λιμένα, μὰ τόσον μεγάλη ὥστε ἐμποδίζει τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων. Ὁ φίλος ἤκουσε τὴν διήγησιν καὶ φυσικῶς τὴν ἐπανάλαβε τίς ἠξεύρει εἰς πόσους. Μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ ἥρως τῆς διαδόσεως ταύτης ἦν κ' ἐλησμόνης βεβαίως, — ἐκάθητο μακαρίως πρὸ τραπέζης καφφενείου πίνων τὸ ὀρεκτικόν του, ὅτε βλέπει διαφόρους ὁμάδας διευθυνομένους πρὸς τὸν λιμένα: ἐρωτᾷ, καὶ ὁ πρῶτος τῷ ἀπαντᾷ ὅτι παρμεγίστη σαρδέλα περιπλέει τὸν λιμένα ἐμποδίζουσα τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων καὶ τρέχει ὁ κόσμος νὰ τὴν ἴδῃ! Ἡ ἀπάντησις αὕτη τὸν καθησύχασεν: ἐρωτᾷ ὅμως καὶ δεῦτερον καὶ τρίτον καὶ λαμβάνει τὴν αὐτὴν στερεότυπον ἀπάντησιν: τὴν τετάρτην ὅμως φορὰν τόσον ἐπείσθη ὥστε ἐγείρεται καὶ σπεύδει πρὸς τὸν λιμένα λέγων καθ' ἑαυτόν: ἀποῖός ξεύρει!! Ἴσως εἶνε ἀληθεια! Τὸ μικρὸν τοῦτο ἀνέκδοτον δεικνύει, ἐν ἀστείᾳ βεβαίως ὄφῃ, τὸν περίεργον χαρακτῆρα τῶν Μασσαλιωτῶν. Εἴτε ἐν τῇ οἰκίᾳ εἴτε καθ' ὁδόν, ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων συμβάντων τοῦ βίου καὶ τῶν καθημερινῶν των ὁμιλιῶν θὰ εὔρητε ἐν αὐτοῖς δόσιν, καὶ μεγάλην μάλιστα, φαντασίας. Ἐὰν ὄχημα καθ' ὁδόν ἤγγισε διαβάτην, ὅπερ συμβαίνει συχνάκις, ὁ Μασσαλιώτης θὰ σὰς εἴπῃ ὅτι... ἤργησε λ. χ. διότι διεκόπη ἡ συγκοινωνία ἕνεκεν φοβεροῦ δυστυχήματος τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ἐπὶ τῆς δεινῆς ὁδοῦ, — ἀφίνει δὲ ἀχαλίνωτον τὴν φαντασίαν, ἀρκεῖ νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς ἀκροατάς του. Ἐτέρος Μασσαλιώτης πάλιν, θέλων νὰ παραστήσῃ τὴν εὐφορίαν τῶν γαιῶν του ἔλεγεν ὅτι εἶνε ταιαύτη ὥστε ἔσπειρε ποτέ... κομβία καὶ ἐξῆλθον μετ' ὀλίγους μῆνας... περισκελίδες!! Καὶ σημειώσατε ὅτι καὶ οἱ δημοσιογράφοι των πάσχουν ἐκ τοῦ αὐτοῦ νοσήματος, καὶ ἐνῶ οἱ μὲν ἐκπλήττουσι τοὺς δὲ ἀδιακόπως ἐπὶ τόσα τῶρα ἔτη διὰ τῶν διηγήσεών των, ἐν τού-

τοῖς καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἀκροῶνται ἀλλήλους εὐχαρίστως καὶ ἀλληλοπιστεύονται.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ἰδιορρέθμου τούτου χαρακτηρὸς, αἱ Μασσαλιῶται ἔχουσι καὶ ἕτερον συναφές βεβαίως ἀλλ' ὀλίγον διάφορον. Ἐννοῶ τοὺς καταπληκτικοὺς ἀστεϊσμούς των, ἀστεϊσμούς οἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς φαντασίας των. Δὲν θ' ἀκούσητε ἐκεῖ εὐφυΐας, ἢ χαριέσσας φράσεις· ἢ παρισινὴ λεπτότης πνεύματος, καὶ οἱ κατ' ἐξοχὴν εὐφυεῖς γαλλικοὶ ἀστεῖσμοι δὲν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ, ἀλλ' οὔτε τοὺς διασκεδάζουσιν. Ἐν Μασσαλίᾳ πανδῆμως ἀνακηρύσσονται ἔξυπνοι ἄνθρωποι οἱ διηγούμενοι τὰ καταπληκτικώτερα ψεύδη—χάριν ἀστεϊσμοῦ, ἐννοεῖται. Ὁ Daudet ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὸν ἥλιον. Αὐτὸς μεγαλοποιεῖ τὰ πάντα ὡς ἐκ μαγείας. «Ὑπάγετε, λέγει, ἐκεῖ κάτω, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι οἱ μικροὶ λοφίσκοι τῆς Προβηγκτίας θὰ σᾶς φανοῦν γιγαντίαῖοι, καὶ οἱ τετράγωνοι αἰκίσκοι των μεγαλείτεροι τῶν τῆς Notre Dame τῶν Παρισίων. Αὐτὸς ὁ ἥλιος εἶνε ὁ μόνος ἀληθὴς ψεύστης, ὅ,τι ἐγγίζει τὸ μεγαλοποιεῖ!» Τὸ ἀληθὲς εἶνε ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ὅτι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ Μασσαλιώτης εἶνε ἀμίμητος καὶ εἰς τὴν διήγησιν καὶ εἰς τὴν ἀπάντησιν. Ἀκούει τις τοιούτους ἀστεϊσμούς πλείους καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας, δυστυχῶς ὅμως περιέχουσι τόσον ἄλλας ὥστε δὲν τολμᾷ τις νὰ τοὺς προσφέρῃ πρὸς πάντας εἰς γεῦσιν. Ἴδου ὅμως ἐν δείγμα ὅπως ἐννοήσητε τὸ εἶδος τῶν περιφήμων μασσαλιωτικῶν εὐφυολογιῶν. Εἰς διηγεῖται ὅτι κατὰ πληροφροσύνης αὐτὸς ἔχει ἐκ θετικότητος πηγῆς, ἐπιχειρηματίας τις ἀνέλαθεν ἐπιχείρησιν ἥτις θὰ τῷ προσκομίσῃ μέγιστα κέρδη· θ' ἀνεγείρῃ ἐργαστάσια πρὸς κατασκευὴν χειρομηρίων· ἀλλὰ τὸ παράδοξόν εἶνε ἡ ταχύτης καὶ πρωτοτυπία τῆς κατασκευῆς· θὰ τίθηται ἐν τῇ πρώτῃ μηχανῇ ὁ χοῖρος ζῶν, ἀφοῦ διέλθῃ δὲ διὰ πλείστων μηχανῶν θὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς τελευταίας, καὶ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, δύο καλλίστης ποιότητος χειρομηρία. «Αὐτὸ εἶνε τίποτε» τῷ ἀπαντᾷ ἕτερος. «Καθὼς ἀνέγνωσα τὸ τελευταῖον φύλλον ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ, ὑπάρχει αὐτὴν τὴν στιγμήν· καὶ λειτουργεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργαστάσιον τοιοῦτον, ἀλλ' ἐντελῶς τελεωποιημένον, διότι ναι μὲν τίθεται ἐκ τῆς μιᾶς ἄκρας ὁ χοῖρος ζῶν καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας ἐξέρχονται δύο χειρομηρία, ὡς ἀκριβέστατα λέγετε, ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ δοκιμάζουσι, καὶ ἐὰν δὲν ἐπέτυχον, θὰ θέτουν πάλιν ἐντὸς καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς πρώτης μηχανῆς ὁ αὐτὸς χοῖρος ζῶν καὶ ἐν ἐξαιρέτῳ ὑγείᾳ». Καὶ ἐξακολουθεῖ οὕτως ἢ συνδιτάλλεσι ἐπὶ ὅρας ὁλοκλήρους εἰς τὰς νυκτερινὰς συναναστροφ-

φάς, εἰς τὰ καφφενεῖα, εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ὅπου συντύχῃσι δύο γνήσιοι Μασσαλιῶται.

Ἄλλ' ὅ,τι διακρίνει ἐπίσης τὸ ἀληθὲς τέκνον τῆς Προθηγκίας εἶνε ἡ μεγάλη σημασία ἣν δίδει εἰς τὰ τῆς τροφῆς καὶ ἡ κατὰ κόρον καθημερινὴ πολυφαγία του. Οἱ λεπτοὶ καὶ ἐλαφροὶ εἰς τὸν στόμαχον παριστοὶ πλακοῦντες οὐδόλως εἰσὶ περιζήτητοι ἐν Μασσαλίᾳ. Ἐκεῖ ἐκτιμῶνται μέγας αἱ βαρεῖαι βρώσεις, τὸ δὲ ἐθνικὸν φαγητὸν τῶν Μασσαλιῶτων, ἡ κλασσικὴ bouillabaisse ἣν τοσαύτις ὑμνήσεν ἡ φαντασία τῶν ποιητῶν των, δὲν εἶνε ἡ κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦτον μέγας βραστὸς ἰχθῦς μετὰ κρομμύων καὶ σκορόδων ἐμβάπτισμένος ἐντὸς ἀφθόνου σάλτσας. Κατὰ Κυριακὴν ἰδίως τοσαύτη γίνεται χρῆσις σκορόδων διὰ τὴν bouillabaisse καὶ δι' ἕτερον ἐπίσης ἐθνικὸν φαγητόν, τὸ *Λαγρόλι*, ὥστε αἱ πολυπληθέστεραι ὁδοὶ ὄζουσι κατὰ γράμμα ἐκ τοῦ εὐόσμου τούτου προϊόντος. Ὡς βλέπετε, ὅπου ἀφθονία σκορόδου ἐν τοῖς βρώμασιν, ἐκεῖ καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἐθνικοῦ διὰ τοὺς Μασσαλιώτας.

Μετὰ τὸ βαρὺ γεῦμα τοῦ ὁ Μασσαλιώτης θὰ περιέλθῃ τὴν κλασσικὴν Κανμπιέρ, τὴν μεγίστην ταύτην καὶ ὄντως λαμπρὰν ἀρτηρίαν τῆς πόλεως. Ἐπ' αὐτῆς ἐγείρονται τὰ πολυτελέστερα καφφενεῖα τῆς Γαλλίας, διότι οἱ ἐπιχειρηματίαι ἐννοήσαντες ὅτι Μασσαλιώτης ἄνευ καφφενείου ἀδύνατον νὰ ζήσῃ εὐτυχῆς, ἰδρυσάν ἐκεῖ χρυσοποίκιλτα ἐντέυκτηρία ἅτινα δύνανται νὰ φθονήσωσι καὶ αὐτὰ τὰ βουλεβάρτα τῶν Παρισίων. Τοῦτο γνωρίζοντες κάλλιστα οἱ Μασσαλιῶται, λέγουσιν ὑπερηφάνως καὶ διὰ τῆς ἰδιαζούσης προφορᾶς των τὴν πασίγνωστον ἐκείνην φράσιν: «*Αὐ εἶχε τὸ Παρίσι μιαν Κανμπιέρ, θὰ ἦτο μικρὰ Μασσαλία!*»—Ἐν αὐτοῖς, καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ὥρας τοῦ χρηματιστηρίου, ὅπου ἴσταται ἐκεῖ παραπλεύρως, διεξάγονται μέγισται ἐμπορικαὶ δοσοληψίαι συγχρόνως δὲ ἐπαναλαμβάνονται, ἐν ἀδιάπτωτῳ ἱλαρότητι, καὶ τὰ μέγιστα ψεύδη τῆς ὑψηλίου. Ἐκεῖ κύπελλα πλήρη ἀψινθίου ροφῶνται ἀπνευστί, καὶ ἐκεῖ λύονται ἅπαντα τὰ πολιτικὰ ζητήματα τῆς Εὐρώπης.

Οἱ πλουσιώτεροι ὅμως Μασσαλιῶται δὲν τιμῶσι τὰ περικαλλῆ ταῦτα καφφενεῖα, ἀλλὰ μετὰ τὸ χρηματιστήριον διευθύνονται ἐποχούμενοι εἰς τὸν περίπκτον, εἰς τὸ ὄρατον Prado, ὅπου συμβαίνουνσι περίπου τὰ αὐτά. Εἰς τὸ Prado ὅμως ἡ φαντασία ἐκσπᾷ καὶ δι' ἄλλου τρόπου. Ὁ νεόπλουτος ἐπιζητεῖ νὰ θαμβώσῃ τὸν κόσμον διὰ τῆς πολυτελείας τῶν ὀχημάτων του, καὶ πολλάκις θὰ ἴδῃτε ἀμάξας συρομένας ὑπὸ τεσσάρων ἵππων,—ἐξ ἐκείνων ἃς μεταχειρίζονται μό-

νον πρὸς μετάδοξιν ἐν ἵπποδρομίαις, — νὰ διέρχωνται τετράκις καὶ πεντάκις ἐνώπιόν σας, διότι τὸ διάστημα εἶναι βραχὺ, πάντοτε τὰς ἰδίας καὶ ἐπ' αὐτῶν πάντοτε τοὺς ἰδίους εὐτυχεῖς καὶ ἀγερῶχους κληρονόμους τοῦ οἴκου ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἐλαίων Ε. καὶ Σα, ἢ κατασκευαστοῦ τινος σάπωνος ἢ ῥοκφώρ.

Μεταξὺ πάντων τούτων διακρίνονται ἀναμμιλέκτως οἱ ἐν Μασσαλίας Ἕλληνες διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ μετριοπαθεῖάν των, πράγμα ὅπερ συνέτεινεν εἰς τὸ ν' αὐξάνῃ καθημερινῶς ἡ στοργὴ καὶ τὸ σέβας τῶν Μασσαλιωτῶν πρὸς αὐτούς. Ὁ οἰκογενειακὸς βίος ἐν Μασσαλίᾳ παρουσιάζει ἐπίσης τὰς προτοτυπίας του. Ἀναπτυσσόμενος ὁ νέος ἐν τῷ μέσῳ εὐφραντάστων γονέων βεβαίως θέλει ἐπηρεασθῇ ἐκ τῶν διηγήσεων, τῶν ἰδεῶν καὶ ἐν γένει τῶν τρόπων τοῦ ζῆν αὐτῶν. Οὕτω πλάττεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἀστεῖος ἐκεῖνος τύπος τοῦ μικροῦ Μασσαλιώτου, τύπος λίαν περίεργος ἀλλὰ καὶ λίαν διασκεδαστικός. Ὁ πατὴρ οὐδέποτε θὰ ψέξῃ τὸν υἱὸν διὰ τὴν τυχόν ἄλλως φαντασιώδη διήγησίν του ἢ διὰ τὰς ἐπίσης φαντασιώδεις προόδους αὐτοῦ ἐν τοῖς γράμμασι. Δύνασθε ν' ἀναγνώσητε εὐφρεστάτας περιγραφὰς περὶ τῶν μικρῶν τούτων Μασσαλιωτῶν, οὓς οἱ γονεῖς ἀποστέλλουσιν εἰς Παρισίους πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των, καὶ θέλετε λάβει πλήρη ἰδέαν τοῦ μεσημβρινοῦ τούτου προϊόντος. Ἰδίως αἱ πρὸς τοὺς γονεῖς ἐπιστολαὶ αὐτῶν εἶναι ἀμίμητοι. Εἰς τοιοῦτας νέος γράφων πρὸς τὸν πατέρα του ἐνθουσιωδῶς περὶ τῶν προόδων του, τῷ λέγει ἐπὶ τέλους, ὅτι τοσαύτην προξενοῦν ἐντύπωσιν περὶ τοῖς καθηγηταῖς αἱ γνώσεις του, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μεταβαίνουν τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὸν παρακαλοῦσι νὰ συμμελετήσωσι τὸ μάθημα τῆς ἐπομένης μετ' αὐτοῦ ὅπως τοῖς κάμῃ τυχόν τὰς παρατηρήσεις του. Ὁ πατὴρ ἐννοεῖται ἐπανκλαμβάνει πρὸς τοὺς συμπατριώτας του τὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἀμέσως καθίσταται ἑνδοξος ἐν Μασσαλίᾳ ὁ ἐν Παρισίοις υἱός. Περὶ τοιαύτης δὲ φύσεως ἐνδόξων πολλάκις θέλετε ἀκούσαι ἐν Μασσαλίᾳ, ὅπερ ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ γίνωνται κατόπιν, οἱ σπινθῆρες οὗτοι τῆς Προβεγκίας, λαμπροὶ καὶ διακεκριμένοι ἔμποροι.

Εἰς Ἕλληνας ἐπίσης μεγάλην προξενοῦσιν ἐντύπωσιν αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις πατρὸς καὶ υἱοῦ. Βεβαίως δὲν ἐπιζητεῖ τις τὴν πατριαρχικὴν ἐκείνην ἐξουσίαν τῶν γονέων ἐπὶ τῶν τέκνων, ἥτις δὲν συγαντάται καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον ἢ εἰς ποιητικὰς τινὰς κωμωπόλεις μας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐν Γαλλίᾳ· ἐν Μασσαλίᾳ ὅμως ὁ πατήρ, — πρακτικώτερος ἴσως, — ἐννοεῖ νὰ συντροφευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του εἰς παντὸς

εἰδους διασκεδάσεις, — πρῶτους ἴσως διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ διαδόχου του. — Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον μορφώνεται εἰς τύπος νέου μικρομέγα, λίαν περίεργος καὶ λίαν χαρακτηριστικὸς τῆς μασσαλιωτικῆς ἀνατροφῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι εἰς τὰ μεσημβρινὰ κλίματα φύσει τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ιδέαι εἰσὶ πρῶτοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ πιστοποιῇ τις καὶ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ ἰδίως μάλιστα προκειμένου περὶ Μασσαλιωτῶν.

Οὐχὶ μόνον ὁμοῦς ἐν ταῖς διασκεδάσεσιν οἱ Μασσαλιῶται συνοδεύονται ὑπὸ τῶν υἱῶν των ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις των. Τὸ χρηματιστήριον τῆς πόλεως ταύτης γέμει πολλῶν ἑκατοντάδων τοιούτων νεανιῶν οἵτινες ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀσκούμενοι εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου καταντοῦν ἐπὶ τέλους νὰ μανθάνωσιν ἐξαιρέτως τὴν ἐργασίαν των καὶ τὸ πῶς κερδίζεται τὸ χρῆμα. Τὸ χρῆμα! ὁ πλοῦτος! ἰδοὺ τὸ ὄνειρον παντός Μασσαλιώτου, πατρὸς καὶ υἱοῦ. Καὶ ἐπαληθεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὄνειρόν των τοῦτο, καὶ ζητοῦσι νὰ τὸ ἐπαληθεύωσιν ἐνὸς ἑκάστου ζῶσιν.

Φυσικὴ συνέπεια τῆς καθόλου κοινωνικῆς ταύτης τάσεως εἶνε ἡ κοινωνικὴ βαθμὶς ἐφ' ἧς θέτουν ἕκαστον συμπατριώτην των ἔχοντες πάντοτε ὡς μέτρον τὸν πλοῦτον. Δὲν ἐρωτῶσιν ἀπὸ ποῦ κατὰγεται ἡ ποῖον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δεινός, ἀλλὰ ποῖα ἡ περιουσία του. Ἐχετε χρυσόν, ἔχετε τὰ πάντα. Προκειμένου δὲ περὶ ἐξόχου τινὸς πολιτικοῦ, ἐπιστήμονος ἢ φιλολόγου, τότε μόνον θὰ ἐνθουσιασθῇ ὁ Μασσαλιώτης, ὅταν σὺν ταῖς ἄλλαις ιδιότησι συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ πλοῦτος. Ἦκουσα σοφὸν τινα Μασσαλιώτην λέγοντα περὶ πεπαιδευμένου τινὸς οὔτινος ἐξῆρεν ἕτερος τὰς πνευματικὰς γνώσεις: *Τὴν τὰ θέλεις καλὰ εἶν' αὐτὰ ἀλλὰ τὰ φωνήεντα εἶναι ὁ παρᾶς, ὅλα τ' ἀλλὰ εἶναι σύμφωνα.* Ἀρχαιότερος λοιπὸν ἀριστοκράτης ἐν Μασσαλίᾳ θεωρεῖται ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιδείξῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸν μεγαλειότερον ἀριθμὸν ναπολεονίων.

Καὶ ἐνῶ τὰ ἄρρενα τέκνα ῥίπτονται εἰς τὴν τύρβην τοῦ κόσμου καὶ τὸν θόρυβον τῆς ζωῆς νεώτατα, ἐξ ἐναντίας διὰ τὰς κοραϊδας ἰδιαιτέρως δίδεται φροντίς καὶ ἐπιμέλεια καὶ ἐντελῶς διάφορος ἀνατροφή. Ἡ κόρη ὀφείλει ν' ἀγνοῇ ὅ,τι ὁ νέος ἀδελφός τῆς γινώσκει κατὰ βάθος πρὸ πολλοῦ. Οὐδέποτε θὰ ἴδῃτε ἐν τοῖς θεάτροις, εἴτε χειμερινοῖς εἴτε θερινοῖς, κόρην καλῆς ἀνατροφῆς ἀπολαμβάνουσιν τὰ νάματα τῆς μουσικῆς τοῦ Βοκκαίου ἢ τῆς Περικόλης καὶ οὐδέποτε πατήρ, ὅσον Μασσαλιώτης καὶ ἂν ᾖ, θὰ ὀδηγήσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς δράματα ἢ τραγωδίας ἂν προηγουμένως δὲν γνωρίζῃ καλῶς τί τὸ δι-

δαχθησόμενον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μασσαλιῶται πολὺ ὀλίγον καταγίνονται εἰς ἀνάγνωσιν τοιούτων ἔργων καὶ συνεπῶς ἀγνοοῦσιν αὐτά, διὰ τοῦτο καὶ σπανίως ὁδηγοῦσι τὰς θυγατέρας των εἰς ἑτέρας θεατρικὰς ἐσπερίδας ἐκτὸς τῶν τοῦ Μελοδράματος ἢ κωμικοῦ Μελοδράματος.

Ἄλλ' ἂν παρακάμψωμεν τὸ θέμα τοῦτο καὶ ἐξετάσωμεν τὸν Μασσαλιώτην ὡς πολίτην, πάλιν τὰ γενικὰ φαινόμενα τοῦ πρωτοτύπου χαρακτῆρός των θέλουσιν ἀναλάμψει. Οἱ Μασσαλιῶται εἶναι φύσει πατριῶται, εὐφάνταστοι ὡς εἶναι φαντάζονται τὴν πατρίδα των, — καὶ ἔχουσι μέγα δίκαιον — ὡς κοινὴν μητέρα ἣν ἐννοοῦσι νὰ ὑπερασπίσωσι κατὰ παντός καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ῥαγίδος τοῦ αἵματος των. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων διαπύρων αἰσθημάτων εὐρεσκόμενοι ταλαντεύονται σπουδαίως καὶ οὐχὶ ἀπαξ προὔτιμήσαν, — διὰ λόγους οὓς περιττὸν ν' ἀναλύσω ἐνταῦθα, — τὴν οἰκογένειάν των. Ὁ πρῶτος τυχὼν δημακόπος ὁ γνωρίζων νὰ ἐγγίσῃ τὰς δύο εὐαισθητοὺς ταύτας χορδὰς, δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ἀποτελέσματα ἀνέλπιστα, δύναται νὰ παρασύρῃ τὸν Μασσαλιώτην ὄχλον εἰς πράξεις ἃς ἑκατὸν τρανοὶ ρήτορες δὲν θὰ κατάρθουν ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ. Εὐτυχῶς τὸ ἐνστικτον τοῦ σεβασμοῦ τῶν νόμων εἶνε τόσον ἀνεπτυγμένον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ῥοδανοῦ, ὥστε ἡ θεὰ ὀλιγίστων ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων φέρει νηνεμίαν καὶ εἰς τὰ πλέον τρικυμιώδη πάθη. Ἀπεχθάνονται τὴν ἀντίστασιν καὶ τὴν ἀπεχθάνονται τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον αὕτη προμηνύεται ἰσχυροτέρα. Αἱ διαδηλώσεις των ὅθεν δὲν ἔχουσι μεγάλην σημασίαν, οὔτε προσέχουσι πρὸς ταύτας οἱ ἰθύνοντες τὰς τύχας τοῦ μεγάλου τούτου Κράτους, ἀλλ' οὔτε ἡ τοπικὴ ἀστυνομία εὐρίσκεται εἰς δύσκολον θέσιν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς τάξεως.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν συχνῶν τούτων λαϊκῶν ἐξεγέρσεων τῶν παραγομένων ἐκ κομματικῶν παθῶν, συνέβησαν βεβαίως καὶ πατριωτικαὶ διαδηλώσεις. Ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ καὶ αἱ μὲν καὶ αἱ δὲ ἀπέβησαν εἰς ἀποτέλεσμα τι ἄξιον ἀναγραφῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χώρας. Αἱ ἐν Μασσαλίᾳ ἠγέρθησαν θορυβωδέσταται, προοιωνίζουσαι δράσιν καὶ δράσιν μεγάλην· δυστυχῶς ὅμως καὶ πάλιν ἡ χορδὴ τῆς οἰκογενείας ὑπερίσχυσεν. Οὕτω, τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν δεινὴν θέσιν τῆς Γαλλίας, εἰς ἣν τὴν ἔρριψεν ἡ τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου συμφορὰ, καὶ τίς ἀγνοεῖ τὴν ἐκτρακτον ἀνδρίαν καὶ αὐταπάρνησιν τῶν ἐν Παρισίοις πολιορκουμένων; Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν ἡ μυρία παραδείγματα ἐθελοθυσίας, ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ καὶ ἀνδρείας δικαιοῦνται ν' ἀναγράψωσιν ἐν χρυσαῖς σελίσιν οἱ Βόρειοι Γάλλοι, οἱ Μασσαλιῶται εὐρεθέντες καὶ πάλιν πρὸ τῶν αἰώνιων δύο ἀπείρων αἰσθημάτων, ἐτα-

λαγντεύθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον, τέλος, πρὸς στιγμὴν, ὑπερίσχυσεν ἡ πατρις καὶ δὴ συναχθέντες καὶ ἐνθουσιασθέντες ἐν κοινῷ, ἀπεφάσισαν ὁμοφώνως νὰ διόργανώσωσι στρατιὰν καὶ νὰ σπεύσωσι πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων. Ἀποχαιρετισμοὶ λοιπὸν σπαραξικάρδιοι, ζητωκραυγαὶ μέχρι δακρύων· αἱ γυναῖκες ἡσπάζοντο τὰ γόνατα τῶν ἡρώων, οἱ γέροντες ἐναθυμοῦντο τὴν γενναίαν νεότητά των καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐβρόντα ἡ πόλις καὶ ἔρρανε δι' ἀνθέων τὴν ἀπερχομένην πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας ἐθνοφυλακὴν. Ἀλλὰ μόλις ἐξηλθὼν τῆς πόλεως οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι μαχηταὶ καὶ εὐθύς ἡ ἑτέρα χορδὴ ἡ πλέον εὐαίσθητος, ἤρχισε νὰ ἤχη τοσοῦτον, ὥστε ἐπανετλήθον πάντες εἰς τὴν πόλιν εἴτε καθ' ὁμάδας εἴτε καὶ εἰς ἕκαστος κατὰ μόνος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἐθνικοῦ πολεμικοῦ παιδνός τῆς Γαλλίας ἡ «Marseillaise» τὸ λαμπρὸν τοῦτο θούριον ᾄσμα τὸ ἐνθουσιάζσαν τοσάκις τὴν γαλλικὴν στρατιάν, τὸ οἰστρηλατήσαν τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ 1830 καὶ τοῦ 1848, δὲν καλεῖται οὕτω ἐκ νεότης τινὸς μασσαλιωτικῆς ἢ χάριν ἑτέρου τινὸς παρεμφεροῦς ὕψηλοῦ γεγονότος. Παντάπασιν. Ὁ τοσοῦτον ἐπιτυχὴς πολεμικὸς οὗτος παιδνὸς ὁ στιχουργήθεῖς καὶ μελοποιηθεῖς ἐν μιᾷ νυκτὶ κατὰ τὸ 1792, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κηρύξεως τοῦ Γαλλοαυστριακοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους νέου Rouget de l'Isle, καταγομένου ἐκ τῆς Montaigne, μικρᾶς τινὸς πόλεως τῆς Δυτικῆς Γαλλίας, πολὺ μακρὰν τῆς Μασσαλίας ἀπεχούσης—καλεῖται «Marseillaise» διὰ τὸν λόγον ὅτι τὴν 10ην Αὐγούστου τοῦ 1792 ὁ λόχος τῶν συμμάχων ὡς ἐκαλεῖτο, ἐκ μασσαλιωτῶν συγκείμενος καὶ κληθεὶς ἐν Παρίσις ὑπὸ τῶν Ἰακωβίνων, τῶν συνομωτῶν τῆς βασιλείας, ἀνέμελψεν αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς, ὅτε ἐφώρμα πρὸς κατάληψιν τοῦ Κεραμικοῦ. Εἶνε γνωστὸν ὅμως ὅτι οἱ Μασσαλιῶται ἐκεῖνοι, καίτοι ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς θείας ἐκείνης μολπῆς, κατετροπώθησαν οὐκ ἐλαφρῶς ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Κεραμικῷ ἐγκλεισμένων Ἑλβετῶν φρουρῶν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Μασσαλίαν κακοὶ κακῶς ἀφοῦ ἐνέσπειραν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἀδυνάτους χωρικοὺς κατὰ τὴν ἐπάνοδόν των.—Ὡς πικρὰ ὅμως εἰρωνία τὸ θούριον τοῦτο, ἀντὶ νὰ φέρῃ ἕτερον ὄνομα, ἐκλήθη «Μασσαλιῶτις» καὶ θὰ μείνῃ «Μασσαλιῶτις» εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Ὡς ἐκλογεὺς ὅμως ὁ Μασσαλιώτης παρουσιάζει ποικίλας φάσεις. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας, εἴτε βουλευτικῆς εἴτε δημοτικῆς εἴτε νομαρχιακῆς, θὰ ἴδῃτε εἰς τὰ καφενεῖα τοὺς πλείστους φέροντας ἐν χερσὶ τὸ ἐρυθρὸν δελτάριον τοῦ ἐκλογέως, ὑπερήφανους, ἐσκεμμένους καὶ σεβαροῦς, — διότι πρόκειται, βλέπετε, περὶ τῶν ὤψιστων

συμφερόντων τοῦ Ἔθνους, — μήτε καταδεχομένους καὶ νὰ σῶς ἀτενίσωσιν ἀλλὰ προσπαθοῦντας μόνον, κατὰ συγκατάθεσιν, νὰ ἐπιδείξωσι τὸ ἐρυθρὸν δελτάριόν των, ἀτενίζοντες μελαγχολικῶς τὴν περίεφυσιν. Ὁ θεώμενος τοὺς σοβαροὺς ἐκείνους ἄνδρας, τοὺς λησμονοῦντας τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν, τὰς ἁμιμήτους συνδιαλέξεις των, πείθεται ὅτι θὰ πέμψωσιν ἀντιπροσώπους τοὺς συντηρητικωτέρους τοῦλάχιστον τῶν συμπατριωτῶν των. Εἶνε ὅμως σφάλμα. Οἱ ἐρυθροὶ ῥιζοσπάσται τῆς «Ἀρκς Ἀριστερᾶς» ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ἀριθμοῦσιν οὐκ ὀλίγους Μασσαλιώτας, ἐσχάτως μάλιστα ἐπεμψαν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἓνα κοινωνιστὴν ἐκ τῶν λίαν διακριθέντων κατὰ τὴν Commune τῷ 1872 ἐν Παρισίοις, τὸν κ. Πιάτ.

Κοινωνικῶς, οἱ Μασσαλιῶται διακρίνονται διὰ τὴν ἀξιέπαινον αὐτῶν κλίσιν πρὸς ἀποταμίευσιν· ἡ οἰκονομία εἶναι συμφυὴς αὐτοῖς καὶ ἐννοοῦσι νὰ πλουτῶσιν οὐχὶ μόνον αὐτοὶ ἀλλὰ καὶ ὁ Δῆμός των. Πρὸ ὀλίγων μάλιστα ἐτῶν ὅποτε ἡ πρόην Αὐτοκρατεία Εὐγενία ἐζήτησε νὰ τῇ ἀποδοθῇ τὸ μέγαρόν της, — τὸ λαμπρότερον ἐν Μασσαλίᾳ, ἀξίας πέντε περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων, — ὅπερ ὁ Δῆμος κατέλαβε κατὰ τὸ 1872 καὶ κατεῖχε παρανόμως, οἱ Μασσαλιῶται ἐξανέστησαν καὶ ἀγὼν ἠγέρθη δικαστικὸς ἀπολήξας ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατείας, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ παλαίσῃ καὶ μέχρι τοῦ Ἀρείου Πάγου. Οἱ Μασσαλιῶται εὐρίσκοντο ἐν ἀπελπισίᾳ, ἀλλὰ ποία ἡ ἐκπληξίς των, ὅτε ἀνέγνωσαν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν, δι' ἧς ἡ πρόην Αὐτοκρατεία δωρεῖ τῷ Δήμῳ τῆς Μασσαλίας τὸ περι οὗ ὁ λόγος μέγαρόν της ἀναλαμβάνουσα μάλιστα καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων, ἀνερχομένων εἰς ὅχι εὐκαταφρόνητον ποσόν. Ἀφίνω πλέον εἰς ὑμᾶς νὰ ὑποθέσητε τὰς φαντασιώδεις διηγήσεις αἰτινες ἐκυκλοφόρησαν συνεπείᾳ τοῦ γενναίου τούτου τῆς Ἀνάσσης μαθήματος.

Τὸ ἐμπόριον ἀφῆρπασε πᾶσαν ἱκμάδα πνευματικῆς ζωῆς, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὸν πλοῦτον τῶν οἰκούντων τὴν μεγαλούπολιν ταύτην. Ἐν ταῖς θεάτροις καὶ μετὰ τὸ πέρας δραματικῆς σκηνῆς ἢ μουσικῆς συμφωνίας, θ' ἀκούσητε ἀμέσως τοὺς παρακαθημένους συνομιλοῦντας περὶ τῆς τιμῆς τῶν καλαμβοκίων, τοῦ σίτου ἢ τῆς ῥάντας καὶ προσέχοντας μόνον ὅποταν θετικόν τι ζήτημα ἀναπτύσσεται ἢ διδασκεται ἀπὸ τῆς σκηνῆς. Οὐδέποτε συγχωροῦν τὸν συγγραφέα τὸν θέλοντα χάριν διασκεδάσεως νὰ ἐγγίσῃ τὰ τοῦ βίου ἐν Μασσαλίᾳ ἢ ν' ἀστείευθῇ διὰ τὴν προφορὰν των. Κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀνεβιβάσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Δραματικοῦ Γυμνασίου τῆς Μασσαλίας ἡ χαριεστὰ ὀπερέττα «Gilette d eNarbonne» ἔργον ἐνδιαφέρον

τοὺς Μασσαλιώτας, —διότι περὶ αὐτῶν πρόκειται, — καίτοι τοὺς ῥόλους ἀνέλαβον οἱ πρότιστοι παρισινοὶ ὑποκριταί, ἐπειδὴ οὗτοι ἐμιμοῦντο, ὡς ὤφειλον, τὴν προφορὰν των, κατεσφύριχθησαν, ἡ αἶθουσα ἐγένετο ἀνάστατος καὶ ἐδέησε νὰ ἐπέμβῃ ἡ ἀστυνομία πρὸς καθυσύχασιν των ἐξαγριωθέντων θεατῶν. Τοιαύτας εἰρωνείας δὲν ἐπιτρέπει ὁ μεσημβρινὸς Γάλλος. Διηγοῦνται μάλιστα ὅτι διακεκριμένος Μασσαλιώτης εὐρισκόμενος χάριν διασκεδάσεως ἐν Παρισίῳ ὀλίγου δεῖν νὰ φονεύσῃ ὑπηρέτην τινὰ καφφενείου διότι ἐτόλμησε νὰ τὸν εἰρωνευθῇ ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα. Ὁ ὑπηρέτης, — αὐθάδης ἀληθῶς, — ἐννοήσας ἐκ τῆς προφορᾶς μετὰ τίνος ἔχει νὰ κάμῃ, ἠρώτησε τὸν κύριον τί ἐπιθυμεῖ ὁ Μασσαλιώτης τῷ ζητεῖ ἀψίνθιον· ὁ ὑπηρέτης νομίσας ὅτι ἦτο περιστάσις νὰ ἐπιδείξῃ τὴν εὐφυΐαν τοῦ, ἐπανέρωτᾷ διὰ μασσαλιωτικῆς προφορᾶς :

— Μήπως ὁ κύριος θέλει νὰ βάλῃ λίγο σκόροδον μέσα; Ἐννοήσας τὴν διπλὴν ταύτην εἰρωνείαν ὁ Μασσαλιώτης ἐγείρεται καὶ ὀλίγου δεῖν νὰ κατασυντρίψῃ τὸν αὐθάδη ὑπηρέτην.

Εἰς οὐδένᾳ ἐπιτρέπεται ν' ἀγνοῇ τὴν Κανμπιέρ, εἰς οὐδένα τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον τοῦ Longchamp τοῦ Borelli. Ἐὰν κατὰ τύχην ἐρωτήσητε καθ' ὁδὸν Μασσαλιώτην ποῦ εὕρισκεται ἡ Κανμπιέρ, νὰ ἦσθε βέβαιοι ὅτι θὰ τὸ θεωρήσῃ ὡς εἰρωνείαν καὶ κινδυνεύετε νὰ λάβητε ἀπάντησιν ἀλλοδαπῆς ἐκαίνης ἣν ἀναμένετε.

Περίεργοι καὶ πολὺ διαφέροντες τῶν περιοδικῶν ἀγορῶν τῶν ἄλλων γαλλικῶν πόλεων εἶνε καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς Μασσαλίας. Πεντάκις ἢ ἑξάκις τοῦ ἔτους λαμβάνουσι χώραν εἰς διάφορα κέντρα τῆς πόλεως ἀγοραὶ τοῦ λαοῦ διαφόρων ἀντικειμένων. Οὕτω τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς δεινδροστοιχίας τῶν Καπουκίνων ἐγείρεσθε τὴν πρωΐαν καὶ ὡς ἐκ θαύματος βλέπετε ἐνώπιόν σας ἑκατοντάδας μικρῶν σανιδιοπηγμάτων ἐν οἷς πωλοῦνται χιλίων εἰδῶν ἀθύρματα διὰ τὰ παῖδια, συγχρόνως δὲ μὲ ἐν δεκαλέπτου χειρομάνται σὺς προλέγουσιν, ἀλανθάστως μεγάλην τὴν τύχην σας. Ἐκεῖ καὶ τυχερὰ παιγνίδια καὶ φωτογράφοι καὶ ζωγράφοι, ἰδίως δὲ ἐκεῖ διακρίνεται ἡ τέχνη τοῦ μασσαλιώτου λωποδύτου· κερδίζετε εὐχερέστατα ἀντὶ δύο δεκαλέπτων μίαν ὄρνιθα καὶ χάνετε ἐπίσης εὐχερέστατα τὸ ὀρολόγιόν σας.

Ἐτέρα ἀγορὰ διενεργεῖται ἐπίσης ἐπὶ τῆς αὐτῆς δεινδροστοιχίας ἢ τῶν σκορόδων, διαρκοῦσα δεκαπέντε ἡμέρας· κατὰ τὸ διάστημα, δὲ τοῦτο ἀπαγορεύεται αὐστηρότατα ἡ πώλησις ἑτέρου τίνος ἀντικειμένου ἐκτὸς τοῦ εὐόσμου τούτου προϊόντος. Οἱ Μασσαλιῶται

σπεύδουσιν ἐκεῖ κατὰ χιλιάδας καὶ ἀναπνέουσι τὴν μυραβόλον αὔραν των, ἀγοράζουσι καὶ ἀναποθηκεύουσιν ἐκ τούτων εἰς μεγάλας δόσεις δι' ὅλον τὸ ἔτος. Οἱ ἀγοράσται δὲ ἔχουσι τὸ ποιητικώτατον ἔθιμον νὰ κρεμῶσιν ἐκ τοῦ τραχήλου των, δίκην κομβολογίου, τὰς ἐκ σκορδίων δέσμας καὶ νὰ περιέχωνται τὴν πόλιν πρὶν ἢ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε. Οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῆς δεινδρστοιχίας ταύτης, — σχεδὸν οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες — ὑποβάλλουν κατ' ἔτος ἀναφοράς αἰτοῦντες ὅπως ὀρισθῇ ἕτερος τύπος διὰ τὴν ἀγορὰν ταύτην, ἀλλ' αἱ ἀναφοραί των οὐδέποτε ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς Δημάρχων. Εἰς τῶν ὁμογενῶν μας μοι ἔλεγεν ὅτι ἡ εὐωδία τοῦ ἐμπορεύματος τούτου διαρκεῖ δεκαοκτὼ ἡμέρας καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ μεγαλειτέρα ὁμοῦς ἀγορά, ἥτις δύναται νὰ κληθῇ πανήγυρις μᾶλλον, γίνεται κατὰ τὸν Αὐγουστον ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ. Ἐκεῖ ἐκτὸς τῶν διαφόρων οἰκιακῆς χρήσεως ἀντικειμένων πρὸς πώλησιν, ἐγείρονται πρόσκαιρα θέατρα, ἵπποδρόμια, θηριοτροφεῖα, μουσεῖα καὶ ἀνατομικὰ μάλιστα μουσεῖα, καὶ πλεῖστα ἕτερα παρεμφερῆ θεάματα διὰ τὰ ὅποια ὅπως προσελκύσῃ τὸ πλῆθος ἱστάνται πρὸ ἐκάστης θύρας, ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον διαρκεῖ ἡ παράστασις, κήρυκες ἐγκωμιάζοντες διὰ καταλλήλων λογιδρίων τὸν τάδε ὑποκριτὴν ἢ σχοινοβάτην, τὸ ἀξιοπεριέργον τοῦτο τέρας ἢ τὸ φοβερόν ἐκεῖνο ζῶον. Νομίζει τις, ὅτι εὕρισκεται εἰς Πανδαμῶνιον ἀκούων περίξ του φράσεις ὡς τὰ ἑξῆς: *Ἡ κυρία Ροζαλία γυνή—ἰχθύς, ὁ ἡλεκτριζὼν ἄνθρωπος, ἡ ζυγίζουσα 140 ὀκάδας γυνή, τὰ ὀμιλοῦντα ἄνθη, ἡ λογίδρια ἀπαγγελλούμενα σοβαρότατα, ὡς λ. χ.* Ὁ ὄφις οὗτος ἔχει 15 μέτρων μῆκος ἐκ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς, καὶ 22 ἐκ τῆς οὐρᾶς μέχρι τῆς κεφαλῆς, διότι ἡ καταμέτρησις γίνεται ἀνωφρικῶς! Καὶ εἰσρέει ὁ κόσμος ἐντὸς ὅπως ἰδίους ὁρμασιν ἀντιληφθῇ ὅ,τι δὲν ἀντελήφθη ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ῥήτορος. Ἐκεῖ καὶ γυμνικοὺς δύνασθε νὰ ἴδῃτε ἀγῶνας, αἵτινες παρουσιάζουσι τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον ἐν Μασσαλίᾳ ὅτι οἱ παλαισταὶ τοσοῦτον φιλοτιμοῦνται τίς νὰ ῥίψῃ τὸν ἕτερον, ὥστε πολλάκις καταλήγουσιν εἰς ἀληθέστατον ἀλληλοζυλοκόπημα, ἐνῶ οἱ περίξ θεαταὶ ἀντὶ νὰ δικοκκεδάσῃσι περισσότερον ἐκ τῆς ἀπροόπτου ταύτης λύσεως, λαμβάνουσιν ἐρρωμένως τὸ μέρος τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν παλαιστῶν, — ἀπὸ μακρὰν ἐννοεῖται, αἵτινες ἀπαυδίζοντες ἐπὶ τέλους καταπαύουν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν ἀγῶνα.

Ἐκτὸς τῶν περιοδικῶν τούτων ἀγορῶν, αἱ τῆς ὑψηλοτέρας κοινωνίας Κυρίαι διενεργοῦσι φιλανθρωπικὰς ἀγορὰς αἵτινες ὁμοιάζουσι

κατὰ πολὺ τὰς ἐν Παρισίαις τοιαύτας, μὲ τὴν ἐλαχίστην μόνον δια-
φορὰν ὅτι κινδυνεύει κάποτε ὁ φιλόνηθρος ἐπισκέπτης νὰ δώσῃ τὸ
χρῆμά του καὶ νὰ λάβῃ, οὐχὶ ἐν ῥόδῳ ἢ ἐν σιγάρῳ, ἀλλ' ἐντὸς τε-
τυπωμένου δελταρίου, τὰς «σκέψεις» τοῦ συζύγου τῆς δεῖνα κομψῆς
πωλητρίας, ἢ στίχους Μασσαλιώτου τινὸς μετὰ τῆς ὑπογραφῆς του.
Ἄν ὁ Σουρῆς εὕρισκετο ἐκεῖ, ἀφεύκτως θὰ ἔθετεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ
Φασουλῆ τοῦ τὸ βαρύτερον τῶν μαστιγῶν τῆς Μούσης του.

Ἀλλ' ἂν ἀφ' ἐνὸς ἡ Μασσαλία παρουσιάζει τοὺς περιέργους τοῦ-
τους ἀνδρικοὺς τύπους, ἔχει ὁμῶς ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπιδείξῃ τοῦ ὠραίου
τῆς φύλου τὰς καλλονάς, αἵτινες ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰς τῶν
ἄλλων ὅλων πόλεων τῆς Γαλλίας. Δυνάμεθα νὰ εἰπωμέν, — ὀλίγον
ἐγώϊστικῶς ἴσως, — ὅτι ἡ διάδοσις τῶν ἀρχαίων Φωκαέων οὐδὲν ἕτε-
ρον ἐγκατέλειψε μέχρι τῆς σήμερον ἔχνος ἢ τὸν εὐγενῆ ἐλληνικὸν τύ-
πον ὃν ἀπαντᾷ τις συχνότατα ἐν Μασσαλίᾳ. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἀρλῆς
φημίζονται διὰ τὴν ἐλληνικὴν κατατομὴν των, κατὰ περίεργον δὲ
σύμπτωσιν καὶ ἡ κόμμωσις αὐτῶν ὁμοιάζει πολὺ ἐκείνην ἣν βλέπο-
μεν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἡμῶν ἀγάλματα. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου
ὅσον καὶ ἂν ἀφήσωσιν οἱ Μασσαλιῶται τὴν φαντασίαν των ἀχαλίνω-
τον, θὰ εὕρισκωνται πάντοτε ἐν πῶ δικαίῳ.

Βεβαίως ὡς πρὸς τὴν κομψότητα τῆς περιβολῆς καὶ τὴν χάριν ἡ
Μασσαλιώτις ὑστερεῖ πολὺ τῆς παρισινῆς ὁμοφύλου τῆς, ἀναγνωρί-
ζεται ὁμῶς πανταχοῦ ὁ κάλλιστος τεχνικὸς τύπος τῆς Μασσαλιώτι-
δος καὶ πανταχοῦ τίθεται εἰς πολλὰς βαθμίδας ὑψηλότερον. Τοῦτο
γινώσκοντες οἱ Μασσαλιῶται κάλλιστα, ἐναβρύνονται ἐνώπιον τῶν
λοιπῶν Γάλλων διὰ τὸν ἥλιον καὶ διὰ τὰς γυναῖκάς των, καὶ ἔχου-
σιν αὐτὴν τὴν φορὰν δίκαιον καὶ διὰ τὸ ἐν καὶ διὰ τὸ ἕτερον.

Θὰ ἔχωσιν ὁμῶς ἐπίσης δίκαιον ἂν ζητήσωσι ν' ἀναγραφῶσιν εἰς
τὸ ἐνεργητικὸν αὐτῶν καὶ αἱ πανθομολογούμεναι ἀρεταί των. Καὶ
δὲν στεροῦνται βεβαίως τοιούτων, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων μάλιστα.
Οἱ Μασσαλιῶται ἀληθῶς εἰσὶ κατ' ἐξοχὴν ἐνεργητικώτατοι, ἐμπορι-
κῆς καὶ λογιστικῆς ἱκανότητος ἐξόχου, νόες ἐφευρετικοί, φιλόξενοι,
κάλλιστοι οἰκογενειάρχαι.

Αὐτοὶ κατόρθωσαν διὰ τῆς ἀδιακόπου ἐργασίας των νὰ καταρτί-
σωσι τὸν λιμένα των τὸν πρώτιστον ἐμπορικὸν λιμένα τῆς Μεσογείου,
νὰ κατασκευάσωσι τὸ γιγαντιαῖον ὑδραγωγεῖόν των δι' ὃπὲρ ἐξώδευ-
σαν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια φράγκων, νὰ πλουτίσωσι τὴν
πόλιν των διὰ μεγαλοπρεπῶν ἐκκλησιῶν, μουσείων, ζωολογικῶν κή-

πων, περικαλλοῦς χρηματιστηρίου, θεάτρων, θριαμβευτικῶν ἀφίδων, διὰ λαμπρῶν περιπότων καὶ γλοερῶν δασῶν.

Τὴν βιομήχανίαν τῶν ἐπίσης ἀνέπτυξαν εἰς μέγιστον βαθμόν· ἐκεῖ ὑπάρχουσι τὰ πέφημισμένα σαπωνοποιεῖα τῆς Γαλλίας, τὰ παμμέγιστα σακχαροποιεῖα, τὰ πλούσια ἐργαστάσια τοῦ θείου καὶ σιδήρου καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀτινα διαφεύγουσι τοῦ θέματος μου.

Ἡ πρώτην πτωχὴ καὶ μικρὰ Μασσαλία εἶναι σήμερον ἡ δευτέρα μεγαλούπολις τῆς Γαλλίας ὑφ' ἄλλας τὰς ἐπόψεις καὶ ἡ ἐπιρροή της ἐπενεργεῖ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν παραλίων πόλεων τῆς Μεσογείου.

Ἀλλὰ καὶ ἄνδρες μεγάλοι ἐγεννήθησαν ὑπὸ τὸν οὐρανόν των. Αὐτῆς τέχνα εἰσὶν οἱ Duflet, Puget, Mascaron, Dumarchais, Raybaud καὶ αὐτὴν ἔχει πατρίδα καὶ ὁ μέγας Θιέρσος. Ἐκ Μασσαλίας κατὰγονται πλεῖστοι διαπρέποντες σήμερον ἐν τῷ συγχρόνῳ φιλολογίᾳ καὶ ἐκεῖ ἐνεπνεύσθη ὁ ἑξοχος προβηγκιανὸς ποιητὴς Μιστράλ.

Περαιῶντες δὲ τὸν λόγον προσθέτομεν ὅτι ἐν αὐτῇ φιλοξενοῦνται σήμερον πλεῖστοι εὐκατάστατοι καὶ διακεκριμένοι ὁμόγενεῖς μας τιμῶντες τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ καταστήσαντες αὐτό, διὰ τῆς ἀξιοπρεπεύς καὶ ἐντίμου διαβιώσεώς των, σεβαστὸν καὶ ἀγαπητόν.

N. F. Μαντζαβίνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΠΑΤΡΩΝ¹

Αὕτη ἡ ἐπιγραφή τοῦ ἀρτιφανοῦς φιλοπονήματος τοῦ ἐν λογίοις διδάκτορος τοῦ δικαίου κ. Σ. Ν. Θωμοπούλου. Ἡ ὅλη συγγραφή (πλὴν τοῦ προτεταγμένου προλόγου ἀπὸ σελ. ε—ζ καὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἀρθροῦ, οὗ ἡ ἐπιγραφή «περὶ Ἀχαΐας καθόλου» ἐκ σελ. 9—14) διαίρεται εἰς πέντε μέρη, ὧν τὸ μὲν Α' περιέχει κεφάλαια εἰς ἀπὸ σελ. 15—108· τὸ δὲ Β' κεφάλαια πέντε ἐκ σελ. 109—166· τὸ δὲ Γ' κεφάλαια ὀκτὼ ἀπὸ σελ. 166—260· τὸ Δ' κεφάλαια τρία ἐκ σελ. 261—347 καὶ τὸ Ε' καὶ τελευταῖον περιλαμβάνει κεφάλαια τρία

¹ Ὑπὸ Στεφάνου Ν. Θωμοπούλου διδάκτορος τὰ νομικά καὶ δικηγόρου. Ἐν Ἀθήναις. 1888.